

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΤΟΜΟΣ Ε΄.-ΤΕΥΧΟΣ Α΄. ΚΑΙ Β΄.

Ὅδε ἐστὶ περὶ λόγου ἂν θεοτέρου ἄνθρωπος
βουλεύσασθε ἢ περὶ παιδείας καὶ κώτου καὶ
τῶν κώτου εἰκείων. (Πλάτ. Θεάγης.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ

10 — ΟΔΟΣ ΟΜΗΡΟΥ — 10

—
1882

ΤΟ ΕΝ ΚΑΡΛΣΡΟΥΗ 24^{ον} ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ (1)

Κύριοι,

Πολλῶν καὶ διαφόρων ἐν Γερμανίᾳ ὑπαρχόντων διδασκαλικῶν Συλλόγων διαπρέπει κατὰ τε τὸν ἀκριβέστερον αὐτοῦ ὀργανισμόν καὶ τὴν ἐπωφελεστέραν ἐνέργειαν ὁ καλούμενος γενικὸς τῶν Γερμανῶν διδασκάλων Σύλλογος (Allgemeine Deutsche Lehrerversammlung). Ὁ Σύλλογος οὗτος, ἐκ διαφόρων διδακτικῶν Συλλόγων προελθὼν, διετύπωσεν ἐν ἔτει 1848 τὸν σκοπὸν αὐτοῦ ὡς ἑξῆς. «Σκοπὸς τοῦ Γενικοῦ τῶν Γερμανῶν διδασκάλων Συλλόγου εἶναι 1) ἡ προαγωγὴ τῆς ἐθνικῆς μορφώσεως ἀπάσης τῆς νεότητος τοῦ Γερμανικοῦ ἔθνους διὰ τῆς ἰδρύσεως καὶ προαγωγῆς ἀληθοῦς γερμανικῆς δημοτικῆς σχολῆς, καὶ 2) ἀδελφοποιήσεις πάντων τῶν διδασκάλων τῶν διαφόρων τῆς Γερμανίας σχολείων». Ἐν ταῖς συνεδρίαις τοῦ γενικοῦ τούτου διδασκαλικοῦ Συλλόγου, ὧν δύνανται νὰ μετάσχῃ πάντες οἱ Γερμανοὶ διδάσκαλοι, συνεργούμενοι περιοδικῶς ἐκ πασῶν τῶν τῆς Γερμανίας χωρῶν ἐν ὀρισμένῳ τόπῳ καὶ χρόνῳ, συζητοῦνται διάφορα προκεκηρυγμένα παιδαγωγικὰ καὶ διδακτικὰ ἀντικείμενα, εἰς τὴν κατωτέραν ἢ δημοτικὴν ἐκπαίδευσιν ἀναφερόμενα.

Ἐκτιθέμενοι διὰ βραχέων τὰ πρακτικὰ τῶν ἐκάστοτε συνεδριῶν τοῦ Γενικοῦ τῶν Γερμανῶν διδασκάλων Συλλόγου, νομίζομεν ὅτι ἀρκούντως συντελοῦμεν εἰς ῥύθμισιν τῶν τε γενικωτέρων ἐνεργειῶν τοῦ ἡμετέρου διδασκαλικοῦ Συλλόγου

(1) Τὸ Β' τοῦτο τῶν τοῦ Διδασκαλικοῦ Συλλόγου ἀναγνωσμάτων ἀνεγνώσθη τῇ 16 Ἰανουαρίου ε. ε. ὑπὸ τοῦ Ἀντιπροέδρου τοῦ Συλλόγου κ. Ἀριστείδου Σπαθάκη ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Βαρβακείου Λυκείου ἐνώπιον πυκνοῦ καὶ ἐκλεκτοῦ ἀκροατηρίου.

καὶ τῶν ἰδιαιτέρων ἐνὸς ἐκάστου τῶν τούτου ἐταίρων, βλεπόντων ὅποια παιδαγωγικὰ καὶ διδακτικὰ ζητήματα καὶ πῶς συζητοῦνται ἐν τοῖς ὁμωνύμοις καὶ ὁμοτίμοις συλλόγοις τῆς σοφῆς Γερμανίας. Ἀρχόμεθα δὲ ἀπὸ τῆς ἀνακοινώσεως τῶν πρακτικῶν τοῦ τελευταίου ἤτοι τοῦ 24^{ου} Συνεδρίου τοῦ Γενικοῦ τῶν Γερμανῶν διδασκάλων Συλλόγου.

Καρλσρούη, ἡ λαμπρὰ καὶ ὠραία πρωτεύουσα τοῦ μεγάλου δουκάτου τῆς Βάδης, ἣτις πρὸ μικροῦ (ἤτοι κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ παρελθόντος ἔτους 1882) ἐχαιρέτισε τὸ Συνέδριον τῶν Γερμανῶν φιλολόγων, ἐφιλοξένησεν ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς κατὰ τὰς ἐορτὰς τῆς Πεντηκοστῆς τοῦ ἔτους 1881 ὑπὲρ τοὺς δισχιλίους Γερμανοὺς διδασκάλους, συνελθόντας ἐκ τῶν διαφόρων χωρῶν τῆς Γερμανίας εἰς 24^{ην} συνεδρίαν πρὸς συζήτησιν διαφόρων παιδαγωγικῶν καὶ διδακτικῶν ἀντικειμένων τῆς κατωτέρας ἢ δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἄπασαι αἱ οἰκίαι τῆς πόλεως ταύτης ἐσημαιοστολίσθησαν, οἱ δὲ κάτοικοι μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὑπεδέξαντο τοὺς μορφωτὰς τῆς πρώτης ἡλικίας καὶ ἐφιλοτιμήθησαν νὰ παράσχωσιν εἰς αὐτοὺς ἅπαντα τὰ μέσα πρὸς τερπνὴν διάνυσιν τοῦ τῆς διαμονῆς αὐτῶν χρόνου.

Κατὰ τὴν δευτέραν τῆς Πεντηκοστῆς, ἤτοι τὴν 25^{ην} Μαΐου (6 Ἰουνίου), μεταξὺ τῆς 8^{ης} καὶ 9^{ης} ἐσπερινῆς ὥρας συνήλθον ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς «Ὁμονοίας» τὰ μέλη, τὰ ἀπαρτίζοντα τὴν τὴν 24^{ην} Σύνοδον τοῦ γενικοῦ τῶν Γερμανῶν διδασκάλων Συλλόγου. Ὁ ἐκ τῆς πόλεως Gera κ. Merle, ὁ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο ἐπιμελητῆς τοῦ γενικοῦ τῶν Γερμανῶν διδασκάλων Συλλόγου, ἀνέωξε τὰς συνεδρίας. Μετ' αὐτὸν ὁ ἐκ Καρλσρούης διευθυντῆς κ. Sprech, ὁ προεδρεύων τῆς τοπικῆς ἐπιτροπείας, ἀποτείνων πρὸς τὴν Συνέλευσιν τὸν τῆς ἐλεύσεως χαιρετισμὸν, εἶπεν ὅτι ἡ Καρλσρούη, ἂν καὶ εἶναι μικρὰ πόλις καὶ δὲν ἔχει μέγα παρελθόν, οὐχ ἤττον ὡς πόλις νεωτέρα, νεώτερον ἔχουσα πολιτισμὸν καὶ κατὰ τὰς νεωτέρας μεθόδους ὀργανώσασα τὰ ἑαυτῆς σχολεῖα, πολλαχῶς δύναται νὰ ὠφελήσῃ, τοὺς ἐν αὐτῇ συνα-

θρυσθέντας διδασκάλους. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐξῆρε τὴν τοῦ μεγάλου δουκὸς τῆς Βάδης, Φρειδερίκου, μέριμναν καὶ φροντίδα ὑπὲρ τῆς ἐπιδόσεως τῶν ἐν Βάδῃ σχολείων. Μετὰ τὸν κ. Specht λαβὼν πάλιν τὸν λόγον ὁ κ. Mærle καὶ ἀπαγγείλας παρηγορητικούς τινὰς ποιητικούς στίχους, ὑπομιμνήσκοντας τὴν ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις θεῖαν ἀντίληψιν, εἶπεν ὅτι καὶ πάντοτε μὲν, μάλιστα δὲ νῦν οἱ διδάσκαλοι πρέπει νὰ ἔχωσι σταθερὰν πεποίθηθῶσιν εἰς τὸν Θεόν· νῦν, ὁπότε κατὰ τῶν διδασκάλων ἐξηγέρθησαν ἐπιβλαβεῖς ὑπόνοιαι, εἶναι ἀνάγκη νὰ τηρήσωμεν ὑψηλὸν τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα, νὰ ἐνισχύσωμεν τὸ τῆς ἐνότητος πνεῦμα καὶ νὰ συσφίξωμεν τοὺς τῆς ἐνότητος δεσμούς. Τοῦτο δὲ δὲν δυνάμεθα ἄλλως νὰ κατορθώσωμεν ἢ διὰ δύο ἰσχυρῶν δυνάμεων, τουτέστι διὰ φιλελευθέρου παιδαγωγικοῦ τύπου καὶ διὰ φιλελευθέρων διδασκαλικῶν συλλόγων. Οἱ ἀντίπαλοι ἡμῶν ἰσχυρῶς καταπολεμοῦσι τὰς δύο ταύτας δυνάμεις, διότι ἀναλογίζονται ὅτι ὁ φιλελεύθερος τύπος καὶ οἱ ὑπὸ τοῦ πνεύματος τῆς ἀληθοῦς ἐλευθερίας διαπνεόμενοι σύλλογοι μεταδίδουσιν εἰς τὴν τάξιν τῶν διδασκάλων φιλελεύθερον φρόνημα. Ἡμεῖς πρὸς τὸ πείσμα αὐτῶν τοιοῦτου φιλελευθέρου, ἀλλὰ σώφρονος, φρονήματος ἐμφορούμενοι, ἀρξώμεθα τῶν ἡμετέρων συνεδριῶν, φεινὸν ἔχοντες ὁδηγὸν τὸ τοῦ ἀθανάτου Καρόλου Σμιδτίου ἀθάνατον ἀπόφθεγμα· « ἐμ πρὸς ἐν ἀληθείᾳ, ἐλευθερίᾳ καὶ ἀγάπῃ » (vorwärts in Wahrheit, Freiheit und Liebe). Μετὰ τὴν ἐνθουσιώδη ὁμιλίαν τοῦ κυρίου Mærle ἡ συνέλευσις προέβη εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν πρὸς διεύθυνσιν τῶν κυρίων συνεδριῶν ἀναγκαζούντων προέδρων. Ἐξελέχθη δὲ Α' πρόεδρος ὁ ἐξ Ἀμβούργου σύμβουλος τῶν σχολείων κ. Hoffmann, Β' ὁ ἐκ Πράγας σχολάρχης κ. Heinrich καὶ Γ' ὁ ἐκ Καρlsruῆς διευθυντὴς κ. Specht. Ὁρίσθησαν δὲ ἐν πνεύματι ὁμονοίας ὡς συζητητέα ἐν ταῖς τρισὶ κυρίαις συνεδρίαῖς τὰ ἐξῆς θέματα· 1) Πρὸς ἐπίδοσιν τῶν σχολειακῶν ἀναγκαῖοι εἶναι καὶ συντελεστικοὶ οἱ διδασκαλικοὶ σύλλογοι καὶ αἱ διδασκαλικαὶ συνεδρίαῖ (εἰσηγητὴς ὁ ἐξ Ἀμβούργου

σύμβουλος τῶν σχολείων κ. Hoffmann). 2) Ἡ θρησκευτικο-
 ηθικὴ καὶ ἡ ἐθνικὴ ἀγωγή ἐν τοῖς νεωτέροις δη-
 μοτικαῖς σχολαῖς (εἰσηγητὴς ὁ ἐκ Worms διδάσκαλος
 κ. Schumacher). 3) Περὶ τῆς ψυχικῆς καταστάσεως τοῦ
 παιδὸς καὶ τῆς ἐντεῦθεν πηγαζούσης ἀνάγκης
 τῆς λογικῆς καὶ ψυχολογικῆς μορφώσεως τοῦ
 διδασκάλου (εἰσηγητὴς ὁ ὑφηγητὴς τῆς φιλοσοφίας τοῦ ἐν
 Λειψία Πανεπιστημίου κ. H. Wolff). 4) Ἡ λαλουμένη καὶ
 ἡ γραφομένη γλῶσσα (εἰσηγητὴς ὁ ἐκ Καρλσρούης καθη-
 γητὴς κ. Høchstætter). 5) Ἡ ἀνάγκη τῆς συγκεντρώ-
 σεως τῆς διδασκαλίας ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ
 (εἰσηγητὴς ὁ ἐκ Marienschloss διδάσκαλος κ. Funk).

Κατὰ τὴν 9^{ην} π. μ. ὥραν, ἡμέραν Τρίτην, μετὰ τὴν ἱερὰν λει-
 τουργίαν τῆς Πεντηκοστῆς, συνέκροτήθη ἡ πρώτη συνεδρία
 ἐν τινι πολυτελέστατα κεκοσμημένῃ αἰθούσῃ, ἐν ᾗ παρῆσαν ὑπὲρ
 τοὺς δισχιλίους ἐταίρους, ἐκ διαφόρων τῆς Γερμανίας χωρῶν
 ἐλθόντας. Μετὰ τὴν σύντομον προσλαλίαν, δι' ἧς ἀνέωξε τὰς
 συζητήσεις ὁ κ. Moerle, καὶ τὴν συγκρότησιν τοῦ ἤδη ἐκλεχθέν-
 τος προεδρείου, ἀναβάς τὸ βῆμα ὁ δήμαρχος τῆς Καρλσρούης
 κ. Schnetzler ἐχαιρέτισε τὸ Συνέδριον τῶν διδασκάλων ἐκ
 μέρους τῆς πόλεως, προσθεὶς ὅτι καὶ ἡ ἐκπροσωποῦσα τὸν δῆμον
 ἀρχὴ ἐμφορεῖται τοῦ αὐτοῦ πνεύματος, οὗπερ ἐμφορεῖται καὶ τὸ πα-
 ρὸν Συνέδριον, ὡς πρὸς τὸν ὑψηλὸν σκοπὸν τῆς τοῦ λαοῦ μορφώσε-
 ως. Ἡ Καρλσρούη, εἶπεν, εἶναι πόλις προοδευτικὴ, πρωτεύουσα εὐ-
 γενοῦς ἡγεμόνος, καὶ ἔδρα σοφῆς Κυβερνήσεως. Ἡγεμῶν, Κυβέρ-
 νησις καὶ Πόλις εὖχονται τὰ αἴσια τῷ 24 γενικῷ τῶν Γερμα-
 νῶν διδασκάλων συνεδρίῳ, οὗ τὰ βουλευματα εἴθε νὰ εἰσα-
 κουσθῶσιν. Μετὰ τὸν δήμαρχον κ. Schnetzler ὑπολαβὼν τὸν
 λόγον ὁ πρόεδρος τοῦ ἐποπτικοῦ συμβουλίου τῶν ἐν Βάδῃ σχολείων
 κ. Armbruster εἶπεν ὅτι ἤδη τινὲς τῶν τοῦ Συνεδρίου τοῦ
 1863 συμβουλῶν εἰσηκούσθησαν καὶ ἐπραγματώθησαν, ὑπι-
 σχνεῖται δὲ ὅτι καὶ τοῦ λοιποῦ οἱ τὰ ἐν Βάδῃ σχολεῖα διέποντες
 θέλουσι τείνει οὗς προσεκτικὸν εἰς τὰς συμβουλάς καὶ τὰς ἀπο-

φάνσεις τῶν τοιούτων Συνεδρίων. Εἶναι ἀληθές, εἶπεν, ὅτι κρυφίως καὶ φανερά πολλοὶ κατηγορήσαν τὰ συνέδρια ταῦτα, θεωρήσαντες αὐτὰ ἀνωφελῆ εἰς τὴν πρόοδον τῶν σχολείων. Οἱ κατηγοροὶ ὅμως οὗτοι εὐρίσκονται ἐν ἀπάτῃ καὶ πλάνῃ μεγάλη. Οὐδεὶς τῶν παρόντων ἀγνοεῖ ὅποιον βᾶρος καὶ ὅποιον φορτίον φέρει μεθ' ἑαυτῆς ἡ διδασκαλικὴ ἐνέργεια. Τὸ βᾶρος τοῦτο καὶ τὸ φορτίον ἀνευ ὑποστηρίξεώς τινος καὶ ἀνακουφίσεως δύναται νὰ καταβάλλῃ καὶ τοῦ φιλοπονωτέρου διδασκάλου τὴν ὑπομονήν. Τὰ ἰδανικά, ἂν δὲν τύχωσιν εὐνοϊκῆς τινος συνδρομῆς, ταχέως δύναται νὰ ἐκλείψωσιν· ἡ ἱερὰ φλόξ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ εὐκόλως δύναται νὰ σβεσθῇ, ἐκλιπόντος τοῦ ταύτην ὑποτρέφοντος πνευματικοῦ ἐλαίου. Τὰ διδασκαλικά συνέδρια εἶναι ἀποθηκαί, ἐξ ὧν ἀντλεῖται τὸ ἔλαιον, τὸ διατηροῦν ἄσβεστον τὴν διδασκαλικὴν λαμπάδα. Τέλος εὐχεταὶ ὅπως πάντοτε οἱ μετασχόντες τοῦ παρόντος Συνεδρίου χωρήσωσι μετὰ δυνάμεως καὶ ἐνθουσιασμοῦ πρὸς τὸ ἱερὸν αὐτῶν ἔργον.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς ὁμιλίας τοῦ κ. Ambruster ἀναγινώσκεται ἐνώπιον τοῦ Συνεδρίου τηλεγράφημα τῆς ἐν Βαυαρίᾳ «Διδασκαλικῆς ἑταιρίας Fürth,» ἔχον ὡς ἐξῆς: «Ἡ ἐν Βαυαρίᾳ διδασκαλικὴ ἑταιρία Fürth χαιρετίζει τὸ Γενικὸν τῶν Γερμανῶν διδασκάλων Συνέδριον ὡς ὄργανον, σπουδάζον νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὸ Γερμανικὸν σχολεῖον ἐπίσημον ἐν τῷ ἔθνει θέσιν, καὶ ἐλπίζει ὅτι ἡ τήρησις τῆς ὀρθοφροσύνης τῆς γερμανικῆς διδασκαλικῆς τάξεως θέλει ἀντηχήσῃ εἰς ἐκείνους τοὺς κύκλους, ὑπὲρ ὧν ἡ γενικὴ τοῦ λαοῦ μόρφωσις ζωτικὸν ἀποτελεῖ ζήτημα. Ἀπέναντι πασῶν τῶν ἐχθρικῶν ἐπιθέσεων εἴθε βᾶσιμος εὐστάθεια νὰ ὑπερφαλαγγίσῃ τὸν χρόνον τοῦ ἀνταγωνισμοῦ.»

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ τηλεγραφήματος ζωηραὶ ἐπ' αὐτῷ ἠγέρθησαν ἐπευφημίαι. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Α. Υ. ὁ μέγας δούξ ἐδήλωσε τῷ Συνεδρίῳ ὅτι ἐπεθύμει νὰ παρευρεθῇ κατὰ τὴν πρώτην κυρίαν συνεδρίαν, ἐμεσολάβησεν ἀνάπαυλά τις. Περὶ δὲ τὴν 10^{ην} ὥραν π. μ. ἡ Α. Υ. ὁ μέγας δούξ τῆς Βάδης Φρειδερίκος,

συνοδευόμενος ὑφ' ἑνὸς ὑπασπιστοῦ, εἰσῆλθεν εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν συνεδριῶν, ἐνθα ὑπεδέξατο αὐτὸν μετὰ σεβασμοῦ ὁ τε πρόεδρος καὶ τὰ μέλη τῆς ἐπιτοπίου ἐπιτροπείας. Ὅτε δὲ ὁ ἡγεμὼν κατέλαβε τὴν ἤδη παρεσκευασμένην αὐτῷ θέσιν, ἀντήχησεν ἀρμονικώτατα ὁ ἐξῆς ὕμνος: «Μέγιστε Θεέ, ὑμνοῦμέν σε. Κύριε, »δοξάζομεν τὴν δύναμίν σου. Πρὸ σοῦ κλίνει ἡ γῆ καὶ θαυμάζει »τὰ ἔργα σου. Ὡς ἦσθα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, οὕτω διαμενεῖς »ἐν τῇ αἰωνιότητι. Ἐπίβλεψον ἐν εὐμενείᾳ τὸν λαόν σου! Βοή- »θησον ἡμῖν! Εὐλόγησον, Κύριε, τὴν κληρονομίαν σου! Ὁδή- »γησον ἡμᾶς εἰς τὴν εὐθεῖαν ὁδόν. Ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονη- »ροῦ καὶ βοήθησον ὅπως ἐν μετανοίᾳ καὶ δεήσει ἀξιωθῶμεν τῆς »ἐν οὐρανοῖς ὄψεώς σου.»

Μετὰ τὴν κατανουκτικὴν ταύτην προσευχὴν ἤρξαντο αἱ συνεδρία. Ὁ πρόεδρος κ. Hoffmann, ὡς ἔχων πρῶτος τὸν λόγον ἀφῆκε τὴν θέσιν αὐτοῦ εἰς τὸν Β' πρόεδρον· ἀναβάς δὲ τὸ βῆμα ὠμίλησε περὶ τοῦ πρώτου θέματος, ἦτοι τοῦ ἐξῆς: «Πρὸς ἐ- »πίδοσιν τῶν σχολειακῶν ἀναγκαῖοι εἶναι καὶ »συντελεστικοὶ οἱ διδασκαλικοὶ σύλλογοι καὶ αἱ »διδασκαλικάι συνεδρία.»

Τὴν ὁμιλίαν αὐτοῦ διήρσεν ὁ κ. Hoffmann εἰς δύο μέρη· καὶ ἐν μὲν τῷ πρώτῳ μέρει ἐλάλησε περὶ τῆς ὠφελείας τῶν διδασκαλικῶν συλλόγων· ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ἀνεσκεύασε τὰς κατὰ τῶν διδασκαλικῶν συνεδριῶν ἐπιρριπτομένας μομφάς. Γνωρίζω, εἶπεν ὁ ῥήτωρ, ὅτι πολλαὶ ἐγένοντο ἀπόπειραι πρὸς ματαίωσιν τῶν διδασκαλικῶν συλλόγων καὶ συνεδριῶν, ἀλλ' ὅμως οἱ σύλλογοι οὕτοι ὁσημέραι ἐνισχύονται, καὶ ἐλεύσεται ἡμαρ, ὅποτε πανταχοῦ θέλουσιν ἐξαπλωθῆ καὶ θέλουσι τύχει εὐμενεστάτης ὑποδοχῆς. Ἡ καταφορὰ κατὰ τῶν διδασκαλικῶν συλλόγων καὶ συνεδριῶν προέρχεται βεβαίως ἐκ τινος παρανοήσεως. Ὁ ὑψιστος αὐτῶν σκοπὸς δυστυχῶς παρενοήθη καὶ παρεξηγήθη. Τὰ γερμανικὰ τῶν διδασκάλων Συνέδρια οὐδέποτε ἐξέκλιναν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ τοῦ νὰ ἐμπεδώσωσι τὴν πρὸς τὸν ἡγεμόνα, τὴν πατρίδα, τὴν ἠθικὴν καὶ τὴν θρησκευτικὴν ἀγάπην καὶ σεβασμόν. Εἶναι ἀ-

ληθές ὅτι ἐν τισι διδασκαλικαῖς συνεδρίασις ἠκούσθησαν λόγοι τινές παράχορδοι καὶ σκανδαλώδεις, ἀλλ' αἱ ἐκφράσεις αὗται, αἱ ἀτόπως καὶ ἀπροσέκτως ἐξενεχθεῖσαι ὑπό τινων προσώπων, εἶναι ἀτομικαὶ καὶ οὐδόλως εἶναι δίκαιον νὰ εὐθύνωσιν ἅπασαν τὴν διδασκαλικὴν ὁμηγύριν, ἔτι δὲ ὀλιγώτερον δικαιούται τις νὰ ἀμφισβητήσῃ τούτου ἕνεκα τὴν χρησιμότητα τῶν τοιούτων ὁμηγύρεων. Αἱ διδασκαλικαὶ Συνεδρίασις βεβαίως δὲν συγκομίζουσι πληθὺν νέων γνώσεων, δίδουσιν ὅμως τὴν πρὸς ταύτας ἀναγκαίαν ὥθησιν. Πλὴν τούτου αἱ διδασκαλικαὶ συνεδρίασις ἐμπεδοῦσι τὸν χαρακῆρα τοῦ διδασκάλου καὶ ἀναπτεροῦσι τὸ φρόνημα αὐτοῦ. Οἱ ἑταῖροι καὶ μέτοχοι τῶν τοιούτων ὁμηγύρεων καὶ συνεδριῶν, ἐπανερχόμενοι εἰς τὰς θέσεις αὐτῶν, φέρουσι μεθ' ἑαυτῶν τὴν δᾶδα τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ὅστις εἶναι ἀναγκαιότατος εἰς τὴν τῶν παιδῶν διαπαιδαγώγησιν· ἔτι δὲ ἐμφοροῦνται τῆς ἰδανικότητος ἐκείνης περὶ τοῦ ἱεροῦ αὐτῶν ἔργου, ἧς ἄνευ ὁ διδάσκαλος ἀποβαίνει ἀπλοῦς μισθοφόρος καὶ οὐδὲν πλέον. Αἱ διδασκαλικαὶ συνεδρίασις παρέχουσιν ὡσαύτως τὸν ἀναγκαῖον σύνδεσμον, ὅστις πρέπει νὰ συνδέῃ τὸν διδάσκαλον μετὰ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ ὁμοτέχνων. Ἐνταῦθα λαμβάνουσιν ἀφορμὴν νὰ συνδέωσι πολλοὶ μετ' ἀλλήλων ἀδιάρρηκτον φιλίαν, λίαν ὠφέλιμον οὔσαν εἰς ἑκατέρους. Ὅπως ἐννοήσῃ τις καλῶς τὴν ἀξίαν τῶν ἐλευθέρων διδασκαλικῶν ὁμηγύρεων ἅς ἀναλογισθῆ ὅτι αὗται πρὸς στιγμὴν ἐκλείπουσιν ἐκ τοῦ διδασκαλικοῦ βίου. Ὅποια οἰκτρὰ κατάστασις ἐν τῷ διδασκαλικῷ κόσμῳ ἤθελεν ἐπέλθει ὡς ἐκ τῆς διδασκαλικῆς ἐρημίας καὶ ἀπομονώσεως! Καὶ ὅμως ὑπάρχουσι δυστυχῶς δίδασκαλοι, οἵτινες ἀρέσκονται εἰς τοιαύτην κατάστασιν πραγμάτων! Οἱ δίδασκαλοι οὔται ὑποπίπτουσιν εἰς ἀσυγχώρητον ἀμάρτημα. Μεγάλῃ βεβαίως εἶναι ἡ ὠφέλεια, ἣν προσπορίζεται τις ἐκ τῆς ἀναγνώσεως βιβλίων καὶ πραγματειῶν, ἀλλ' ὅμως ἡ ὠφέλεια, ἧς αἱ διδασκαλικαὶ συνεδρίασις γίνονται πρόξενοι, δι' οὐδενὸς τρόπου δύνανται ν' ἀναπληρωθῶσι. Μεταξὺ τῶν μομφῶν, τῶν ἐπιρριπτομένων κατὰ τῶν διδασκαλικῶν Συνεδριῶν, μία εἶναι καὶ αὕτη, ὅτι ταῦτα εἰ-

ναι πολυάνθρωπα καὶ ὅτι ἐπομένως ὀλίγοι δύνανται νὰ λαλήσωσιν. Ἡ μομφὴ αὕτη οὐδεμίαν ἔχει βαρύτητα, καθ' ὅσον ἡ ἀξία δὲν ἔγκειται ἐν τῷ πολλῷ, ἀλλ' ἐν τῷ καλῷ λαλεῖν. Ὁμοίως καὶ ἡ ἑτέρα μομφή, ὅτι ἐν τοῖς τοιούτοις συνεδρίοις διατυποῦνται ἀποφάνσεις, οὐδεμίαν ἔχει δικαιολόγησιν, καθ' ὅσον οὐδεμία συζήτησις δύναται νὰ περατωθῇ ἄνευ τελικῆς τινος διατυπώσεως· ἔπειτα, τὰ διδασκαλικά συνέδρια οὐδεμίαν ἔχουσιν ἀξίωσιν ὅτι παρέχουσι νόμους ἢ ὅτι ἐκφράζουσιν ἀλανθάστους ἀποφάνσεις. Ταῦτα σκοποῦσι μόνον νὰ καθολικεύσωσιν ὅ,τι ὡς ὀρθὸν καὶ ἀληθὲς μετὰ προηγουμένης συζητήσεως ἐνόμισαν ὅτι εὖρον. Δὲν φρονοῦσιν ὅτι εὖρον τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ φρονοῦσιν ὅτι ἀναζητοῦσιν αὐτήν. Καὶ ὅμως οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνηθῇ ὅτι αἱ ἀποφάνσεις τῶν τοιούτων Συνεδρίων, οἳαιδήποτε καὶ ἂν ᾖναι, διχμένουσιν οὐχὶ ἄνευ ἀποτελέσματος. Τὸ γενικὸν τῶν Γερμανικῶν διδασκάλων Συνέδριον περιλαμβάνει τοὺς διδασκάλους πάσης γωνίας, ἐνθα λαλεῖται ἡ Γερμανικὴ γλῶσσα. Ἐν αὐτῷ δὲν ἐκπροσωπεῖται εἰδικὴ παιδαγωγικὴ, ἀλλὰ γενικὴ παιδαγωγικὴ, ἥτοι παιδαγωγικὴ τοιαύτη, ἥτις οὐδεμίαν γινώσκει διαφορὰν δόγματος καὶ ἐθνικότητος. Ταῦτα εἰπὼν ὁ κ. Hoffmann κατέρχεται τοῦ βήματος, προσθεὶς ὅτι πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς διαθήκη ὁ λόγος αὐτοῦ, ὅτι τὰ διδασκαλικά Συνέδρια πρέπει νὰ διατηρῶνται, ὡς περικλείοντα ἐν ἑαυτοῖς πᾶν ἀγαθόν. Ἡ γνώμη τοῦ κ. Hoffmann, διατυπωθεῖσα ὡς ἑξῆς: «Πρὸς ἀνύψωσιν »τῶν σχολείων αἱ ἐλεύθεραι διδασκαλικάι συνεδρία εἶναι ἀναγκαῖαι ἅμα καὶ λυσιτελεῖς,» ἐγένετο συμφηφει παραδεκτὴ.

Μετὰ τὸν κ. Hoffmann ἀναβὰς εἰς τὸ βῆμα ὁ ἐκ Worms διδάσκαλος κ. Schumacher ὠμίλησε περὶ τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀγωγῆς ἐν τῷ νεωτέρῳ σχολείῳ. Μετὰ τὴν διατύπωσιν τῆς ἐννοίας τοῦ νεωτέρου σχολείου, οὗ τινος ἰδρυτὴν θεωρεῖ τὸν ἐξ Ἑλβετίας περιώ-
νυμονπαιδαγωγὸν Πεσταλότσην, ἀποφαίνεται ὁ κ. Schu-

ma cher ὅτι τοῦ νεωτέρου σχολείου ἐν τῶν σπουδαιοτάτων παιδαγωγικῶν καθηκόντων εἶναι ἡ θρησκευτικὴ καὶ ἔθνικὴ ἀγωγή. Ἦνωσα, λέγει ὁ ῥήτωρ, τὴν θρησκευτικὴν μετὰ τῆς ἠθικῆς ἀγωγῆς, διότι ἀμφοτέρας τὰς ἐννοίας ταύτας θεωρῶ ἠνωμένας μετ' ἀλλήλων ἀναποσπαστως. Ἠθικὴ ἀνευ θρησκείας εἶναι ἐπίσης ἀκατανόητος, ὡς καὶ ἡ θρησκεία ἀνευ τῆς ἠθικῆς. Ἠθικότης, μὴ ἔχουσα τὰς ρίζας αὐτῆς ἐν τῇ θρησκείᾳ, στερεῖται βάσεως ἀσφαλοῦς. Θρησκευτικότης καὶ ἠθικότης ἔχουσι τοιαύτην σχέσιν πρὸς ἀλλήλας, οἷαν ἔχει τὸ ἄνθος πρὸς τὸν καρπὸν. Πᾶς ἄνθρωπος, ὑγιῆς τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, φέρει μεθ' ἑαυτοῦ ἔμφυτα τὰ θρησκευτικὰ συναισθήματα. Πάντα τὰ ἔθνη καὶ αὐτὰ τὰ ἀγριώτατα εἶχον εἰδὸς τι λατρείας, μαρτυροῦν τὴν θρησκευτικότητα αὐτῶν. Ἀλλ' ὅμως ἡ θρησκευτικότης καὶ ἠθικότης τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ἀνάγκη ἀναπτύξεως. Ἡ ἀνάπτυξις αὐτῆ εἶναι ἀντικείμενον τῆς ἀγωγῆς. Τὸ νεώτερον ἄρα σχολεῖον μεταξὺ τῶν ἄλλων σκοπῶν ἐπιδιώκει καὶ τὴν θρησκευτικὴν μόρφωσιν τοῦ παιδός, ἥτοι τὸ νεώτερον σχολεῖον προτίθεται νὰ καλλιεργήσῃ ἐν τῇ παιδικῇ καρδίᾳ τὴν θρησκευτικότητα οὕτως ὥστε νὰ καταστήσῃ αὐτὴν προστατευτικὴν μαγικὴν εἰκόνα. Ἡ θρησκεία, εἶπεν, εἶναι ἡ ὑψίστη παιδαγωγός, ὁ ἀσφαλέστατος ὁδηγός τοῦ ἀνθρώπου, ὁ μόνος ἐξιλεωτὴς τοῦ Θεοῦ. Γενικὴ θρησκευτικὴ διδασκαλία, κατὰ τὸν κ. Schumacher, δὲν ὠφελεῖ πρὸς θρησκευτικὴν μόρφωσιν τοῦ παιδός. Ὁ παῖς πρέπει νὰ γίνῃ γνώριμος μετὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ Ἐκκλησίας. Τούτου ἕνεκα τὸ σχολεῖον δὲν πρέπει νὰ μεταδώσῃ γενικὴν τινὰ θρησκευτικότητα, ἀλλὰ εἰδικὴν, ἥτοι τὴν τοῦ δόγματος τῆς εἰς ἣν ὁ παῖς ἀνήκει Ἐκκλησίας. Ἀγωγή, ἥτις μεταδίδει εἰς τὸν παῖδα γενικὴν θρησκευτικὴν γνῶσιν, εἶναί τι ἄχρουν.

Πρὸς τὴν θρησκευτικὴν ἐπιμελείαν τὸ νεώτερον δημοτικὸν σχολεῖον καλλιεργεῖ κατὰ τὸν κ. Schumacher καὶ τὴν ἔθνικὴν ἀγωγήν. Ἔθνος, λέγει, ἐν ᾧ ἡ ἔθνικὴ συνείδησις δὲν ἀναρριπίζεται ἰσχυρῶς, δὲν δύναται νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ πολὺν χρόνον. Ἡ

ἐθνικὴ ἀγωγή εἶναι τοσοῦτον παλαιὰ, ὅσον καὶ ἡ ἀνθρωπότης. Ὁ οἶκος κατὰ πρῶτον ἀναπτύσσει τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν· Μετὰ τὸν οἶκον ἔρχεται τὸ σχολεῖον, ὅπερ πειρᾶται ν' ἀναπτύξῃ αὐτὴν κανονικώτερον καὶ τεχνικώτερον. Τὸ νεώτερον δημοτικὸν σχολεῖον ὡς ἓνα τῶν ὑψίστων αὐτοῦ σκοπῶν ἀναγράφει καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος, τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἐθνικῶν ἀρετῶν καὶ τὴν ἐκρίζωσιν τῶν ἐθνικῶν σφαλμάτων. Τὸ σχολεῖον πειρᾶται δι' ὧν ἔχει μέσων νὰ διεγείρῃ τὴν ἀγάπην μὲν πρὸς τὸν ἡγεμόνα καὶ τὸ ἔθνος, τὸν σεβασμὸν δὲ πρὸς τὰ ἕθνη καὶ ἔθιμα τῆς πατρίδος· πειρᾶται νὰ διεγείρῃ τὸν ἐνθουσιασμὸν πρὸς τὴν ἐθνικὴν ἐνότητα καὶ τὴν συνείδησιν πρὸς τὰς κοινὰς ἐνεργείας. Τὸ νεώτερον σχολεῖον λαμβάνει μέρος εἰς τὰς ἐθνικὰς ἐορτὰς καὶ ὑποθάλλει πρῶτῳ τὴν πρὸς ταύτας ἀγάπην τῶν παιδῶν.

Ἡ γλῶσσα κατὰ τὸν Schumacher μετὰ πάντων τῶν θησαυρῶν αὐτῆς εἶναι ἐν τῶν ἰσχυροτάτων μέσων καὶ ὀργάνων πρὸς ἐξέγερσιν καὶ διατήρησιν τοῦ πνεύματος τοῦ ἐθνισμοῦ. «Ἡ γλῶσσα, κατὰ τὸν Ἀλέξανδρον Οὐμβόλδον, εἶναι ἡ ἐξωτερικὴ ἐκφανσις τῶν λαῶν· ἡ γλῶσσα τῶν λαῶν εἶναι τὸ πνεῦμα αὐτῶν, καὶ τὸ πνεῦμα αὐτῶν εἶναι ἡ γλῶσσα αὐτῶν.» Ἡ γλῶσσα εἶναι ὁ ἰσχυρότατος δεσμὸς τῆς ἐθνικότητος. Ὁ θέλων ν' ἀφαιρέσῃ τὸν ἐθνισμὸν ἔθνους τινός, ἀρκεῖ ν' ἀφαιρέσῃ τὴν μητρικὴν αὐτοῦ γλῶσσαν. Ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται ἡ μεγάλη σπουδὴ τοῦ σχολείου πρὸς μετάδοσιν τῆς γλώσσης.

Μετὰ τῆς γλώσσης συνάπτεται κατὰ τὸν κ. Schumacher τὸ ἄσμα. Τὸ δημοτικὸν ἄσμα κρύπτει θαυμασίαν καὶ μυστηριώδη δύναμιν ἐν ἑαυτῷ. Ἐθνικὴ τελεῖται λατρεία καθ' ἣν στιγμὴν ἀπὸ πολλῶν παιδικῶν στομάτων ἄδονται τὰ συγκινητικώτατα τοῦ ἔθνους ἄσματα.

Καὶ ἡ ἱστορία κατὰ τὸν Schumacher ἐν τῷ νεωτέρῳ δημοτικῷ σχολείῳ εἶναι ἐν τῶν ἰσχυροτάτων μέσων πρὸς μόρφωσιν ἐθνικὴν. Ἡ ἱστορία παρέχει εἰς ἡμᾶς τὰ πρότυπα τοῦ ὑψηλοῦ καὶ τοῦ ἀγαθοῦ, ἅτινα ἀνυψοῦσιν ἡμᾶς καὶ πρὸς μίμη-

σιν παρορμῶσι. Πόσον εὐχαρίστως οἱ νέοι ἀκροῶνται τὸ πῶς ἔζησαν καὶ τί ἔπραξαν οἱ πατέρες αὐτῶν! Καθόλου δ' εἶπειν τὸ νεώτερον δημοτικὸν σχολεῖον ἐνέπνευσε τοῖς Γέρμανοῖς τὸν ἐνθουσιασμὸν πρὸς τοὺς ὑπὲρ πατρίδος ἀγῶνας τοῦ 1813, 1870 καὶ 1871:

Ὁ κ. Schumacher, ταῦτα εἰπὼν, καθυπέβαλεν εἰς τὴν ἔγκρισιν τοῦ Συνεδρίου διαφόρους θέσεις, ἅς κατόπιν ἠναγκάσθη ν' ἀποσύρῃ. Ἄντ' αὐτῶν δὲ ἐγένοντο παμψηφεὶ δεκταὶ δύο προτάσεις τοῦ ἐκ Βρέμης διδάκτορος κ. Dehbe καὶ τοῦ ἐκ Πράγας σχολάρχου κ. Ἐρρίκου, αἱ ἑξῆς:

1^{ον} «Τὸ 24^{ον} Γενικὸν Συνέδριον τῶν Γερμανῶν διδασκάλων »δηλοῖ ὅτι ἡ θρησκευτικοθητικὴ καὶ ἐθνικὴ μόρφωσις ἀνήκουσιν «εἰς τοὺς ὑψίστους σκοποὺς τοῦ δημοτικοῦ σχολείου.»

2^{ον} «Τὸ Συνέδριον τοῦτο παρατηρεῖ ὅτι ἐν τῷ κοινῷ σχολείῳ »οὐδένα κίνδυνον διατρέχει ἡ θρησκευτικοθητικὴ μόρφωσις καὶ »οὐδεμίαν βλάβην ἡ ἐθνικὴ ἰδέα.»

Ὁ μέγας δούξ Φρειδερίκος, ὅστις μέχρι τέλους τῶν ὀμιλιῶν τούτων καὶ συζητήσεων μετ' ἀτενοῦς ἠκροᾶτο προσοχῆς, ἐγερθεὶς ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ θεωρείου αὐτοῦ. Διαλεχθεὶς δὲ ἐπὶ τινὰ χρόνον φιλοφρόνως μετὰ τε τοῦ προεδρείου καὶ τῶν λοιπῶν παρισταμένων, ἀνεχώρησε μετὰ τοῦ ὑπασπιστοῦ αὐτοῦ, τρὶς ἀνευφημηθεὶς ὑπὸ τῶν μελῶν τοῦ Συνεδρίου.

Κατὰ τὰς πρώτας ὥρας τῆς δευτέρας συνεδρίας ὁ Σύλλογος τῶν διδασκάλων ἠκροάσατο σπουδαιοτάτης τινὸς ὀμιλίας τοῦ ὀφηγητοῦ τοῦ ἐν Λειψία πανεπιστημίου κ. Wolff: «περὶ τῆς »τῆς ψυχικῆς καταστάσεως τοῦ παιδὸς καὶ τῆς ἐνταθθα στηριζομένης ἀνάγκης τῆς λογικῆς καὶ ψυχολογικῆς μορφώσεως »τοῦ διδασκάλου.»

Ὁ παῖς, λέγει ὁ Wolff ἐγκλείει ἐν ἑαυτῷ τὸν πατέρα. Ἐκαστῇ παιδικῇ ψυχῇ μετὰ πασῶν τῶν δυνάμεων αὐτῆς καὶ ιδιοτήτων ἐγκλείει ἐν ἑαυτῇ ἑτέραν ψυχὴν. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ψυχικαὶ δυνάμεις καὶ ἡ ἀγωγή ἀποτελοῦσι τοὺς δύο παράγοντας τοῦ γινομένου καὶ ἀναπτυσσομένου ἀνθρώπου, ἔπεται ὅτι ἀναγκαίως

ἀποβαίνει ἡ γνῶσις αὐτῶν τε καὶ τῆς μεταξὺ αὐτῶν ἀμοιβαίας σχέσεως. Καὶ ἀγωγή μὲν εἶναι σκόπιμος καὶ τεχνικὴ ἐνέργεια τοῦ παιδαγωγοῦ, κατὰ τι ὠρισμένον σχέδιον τελουμένη. Ἐκ τῶν προσερχομένων ἀτόμων ἐκ τῶν διαφόρων τάξεων τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας προσίθεται ὁ παιδαγωγὸς νὰ παρασκευάσῃ ἀνθρώπους ὅπως χρησιμεύσωσιν εἰς τὴν κοινωνίαν ὡς μέλη διανοητικῶς τε καὶ ἠθικῶς μορφωθέντα. Ὅρισθείσης γενικῶς τῆς ἀγωγῆς, ἡ παιδαγωγικὴ ἐνέργεια χαρακτηρίζεται κατὰ τὰς τέσσαρας διευθύνσεις, ἅς λαμβάνει 1) κατὰ τοὺς σκοποὺς, οἵτινες πρέπει νὰ ἐκπληρωθῶσι· 2) κατὰ τὸ σχέδιον καὶ τὰ μέσα, δι' ὧν οἱ σκοποὶ οὗτοι πρέπει νὰ ἐκπληρωθῶσι· 3) κατὰ τὸ ὁποῦ ἐκείμενον, ἥτοι τὸν τεχνικῶς παιδαγωγοῦντα παιδαγωγόν, καὶ 4) κατὰ τὸ ἀντικείμενον, ἥτοι τὸν παῖδα, ὅστις πρέπει νὰ μορφωθῇ. Ἡ ἀγωγή, ὡς ἐνέργεια, μετὰ συνειδήσεως καὶ σκοπιμότητος γινομένη, πρέπει νὰ ᾖ καθολικὴ, εἴτε τὴν μὀρφωσιν τοῦ σώματος εἴτε τὴν μὀρφωσιν τῆς ψυχῆς ἀποβλέπει (*mens sana in corpore sano*). Πᾶσα διδασκαλία πρέπει νὰ ᾖ παιδαγωγικὴ, ἥτε τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, τοῦ γυμνασίου καὶ ἡ τοῦ Πανεπιστημίου. Ὅπως δὲ ἡ κατώτερα τάξις τῆς κοινωνίας, οὕτω καὶ ἡ ἀνωτέρα δέονται ἀγωγῆς.

Ἡ διδασκαλία δὲν πρέπει ν' ἀποβλέπῃ μόνον εἰς πρόσκτησιν ὠφελίμων τινῶν γνώσεων, ἀναγκαιουσῶν εἰς τε τὴν τάξιν καὶ τὸ ἐπάγγελμα, ἀλλὰ πρέπει νὰ λαμβάνῃ ἐν ὄψει καὶ τὴν μὀρφωσιν τοῦ χαρακτηροῦ. Ἡ διανοητικὴ μὀρφωσις εἰσάγει τὸν ἄνθρωπον εἰς τινὰ τάξιν τοῦ κοινωνικοῦ βίου, ἡ δὲ ἠθικὴ ἀποκαθιστᾷ τὸν ἄνθρωπον ὄντως ἄνθρωπον.

Ἡ ἀγωγή πρὸς τὴ καθολικὴ αὐτῆς ἐνεργείᾳ ἔχει καὶ μερικὴν, καθ' ἣν συνάπτεται μετὰ τινος δεδομένου ἀντικειμένου. Εἶναι δὲ δεδομένον ἀντικείμενον ἀνθρώπινός τις ὀργανισμὸς (ἄρρενος ἢ θήλειος), φέρων οἰκιακὴν ἀνάπτυξιν 6 — 7 ἐτῶν. Ἡ ἐνέργεια ἄρα τοῦ παιδαγωγοῦ δὲν εἶναι ἀναδημιουργησίς τις, ἀλλὰ μὀρφωσις, ἀνάπτυξις, προβιθασμὸς. Πρὸς τοῦτο ὁμως ἀπαιτεῖται ἐξακρίθωσις τῆς τε σωματικῆς καὶ

ψυχικῆς καταστάσεως τοῦ παιδός· ἤτοι πρὶν ἢ διαγνωσθῆ τὸ τέρμα καὶ τὰ μέσα τῆς ἀγωγῆς, προαπαιτεῖται ἡ ἀκριβῆς γνῶσις τοῦ ἀντικειμένου τῆς ἀγωγῆς, ἤτοι αὐτοῦ τοῦ παιδός. Οὕτω δὲ ἔρχεται εἰς ἐπαφὴν τὸ καθολικὸν τῆς ἀγωγῆς μετὰ τοῦ μερικοῦ ἢ ἀτομικοῦ.

Καὶ ἡ μὲν σωματικὴ κατάστασις τοῦ παιδός δύναται εὐκόλως νὰ διαγνωσθῆ, οὐχὶ ὅμως καὶ ἡ ψυχικὴ. Καὶ ὅμως ὁ παιδαγωγὸς πρέπει νὰ σχηματίσῃ ὀρθὴν ἐννοιαν τῆς ψυχικῆς καταστάσεως τοῦ παιδός, πρὶν ἢ πειραθῆ νὰ εὔρῃ τὸ παιδαγωγικὸν σχέδιον καὶ ἐφαρμόσῃ τὰ παιδαγωγικὰ αὐτοῦ μέσα. Ὅπως δὲ ὁ ἰατρός τότε μόνον δύναται νὰ θεραπεύσῃ τὸν ἀσθενῆ, ὅταν γινώσκῃ τὸν ὀργανισμόν αὐτοῦ καὶ τὸ εἶδος τῶν ἀσθενειῶν, εἰς ἃς οὗτος περιπίπτει, οὕτω καὶ ὁ παιδαγωγὸς τότε μόνον δύναται ὀρθῶς νὰ παιδαγωγήσῃ, ὅταν διαγινώσκῃ τὸν ψυχικὸν ὀργανισμόν τοῦ παιδός, ἐν τε τῇ ὑγιεῖ καὶ τῇ ἀνωμάλῳ αὐτοῦ καταστάσει. Ὅξυ παρατηρητικόν, ἠνωμένον μετὰ πολυχρονίου πείρας πρέπει νὰ συνοδεύῃ τὸν παιδαγωγὸν ἐν τῇ διαγνώσει τῆς ψυχικῆς καταστάσεως τοῦ παιδός. Ἡ διείσδυσις εἰς τὴν ψυχικὴν κατάστασιν τοῦ παιδός εἶναι τῶντι λίαν χαλεπὴ καὶ δύσκολος, δυνάμεθα ὅμως νὰ εικάσωμεν τὰ περὶ αὐτῆς ἐκ τῆς ψυχικῆς καταστάσεως τῶν ἐνηλίκων, τῆς μᾶλλον καταληπτῆς καὶ εὐδιαγνώστου· διότι εἶναι βέβαιον ὅτι αἱ ψυχικαὶ δυνάμεις καὶ ἐνέργειαι τῶν τε μεγάλων καὶ μικρῶν μελῶν τῆς ἀνθρωπότητος περίπου εἶναι αἱ αὐταί· αἱ δὲ παρατηρούμεναι διαφοραὶ ἐρείδονται ἐπὶ τῆς διαφόρου ἐπιτάσεως τῶν ἰδιαιτέρων τοῦ ὀργανισμοῦ λειτουργιῶν. Ἐρευνῶντες λοιπὸν τὴν ψυχικὴν κατάστασιν τῶν ἐνηλίκων δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν κατ' ἀναλογίαν καὶ περὶ τῆς ψυχικῆς καταστάσεως τῶν ἀνηλίκων. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἀπαιτοῦνται δύο τινά: 1) ἀκριβῆς γνῶσις τῆς ψυχικῆς καταστάσεως καὶ τοῦ ψυχικοῦ βίου τῶν ἐνηλίκων καὶ 2) ἀκριβῆς γνῶσις τῆς συναφείας τῶν ψυχικῶν φαινομένων μετὰ τῶν σωματικῶν ἢ τῶν εἰς τὰς αἰσθήσεις ὑποπιπτόντων.

Ἐξετάζοντες τὸν τελῶς ἀνεπτυγμένον πνευματικὸν βίον ἐν

τῷ ὀργανισμῷ τῆς ἀνθρωπότητος, παρατηροῦμεν αὐτὸν ἐπιδεικνύμενον κατὰ τρεῖς διευθύνσεις, συνεχόμενας μὲν πρὸς ἀλλήλας αἰτιολογικῶς, ἀλλὰ καθαρῶς ἀπ' ἀλλήλων διακρινομένας ἦτοι 1) κατὰ τὸν διανοητικὸν βίον, 2) κατὰ τὸν θυμικόν, καὶ 3) κατὰ τὸν τοῦ χαρακτῆρος. Κατ' ἀναλογίαν δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν καὶ τὸν τοῦ παιδὸς ψυχικὸν βίον τριχῶς, ἐξετάζοντες ἐν τῷ ὀργανισμῷ αὐτοῦ τὰς διανοητικὰς ιδιότητες, τὰς θυμικὰς καὶ τὰς τοῦ χαρακτῆρος διαθέσεις.

Καὶ ὁ μὲν διανοητικὸς βίος τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ἄγων πρὸς τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας, διακρίνεται κατὰ τὰς διαφόρους λογικὰς τοῦ πνεύματος ἐργασίας, αἵτινες πᾶσαι συγκεφαλαιοῦνται εἰς τέσσαρας, τουτέστιν εἰς τὸ ἀναλύειν, συνθέτειν, συγκρίνειν καὶ συμπεραίνειν. Ὅσον δὲ μεγάλαι καὶ ἂν ᾖναι αἱ διαφοραί, αἵτινες προκαλοῦνται διὰ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πνευματικοῦ βίου ἐν ταῖς διαφόροις τάξεσι τοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ, ὑπόκειται ὁμῶς ἐν πᾶσιν ὡς βᾶσις ὁμοιον λογικὸν στέλεχος, οὗ τινος ἡ προαγωγή γίνεται πρόξενος τῶν διαφορῶν τούτων. Αἱ λογικαὶ ιδιότητες καθόλου ἐξ ἴσου εἶναι διανεμημέναι ἐν ταῖς παιδικαῖς ψυχαῖς· οὐχ ἦττον ὁμῶς παρά τισιν ἐξέχουσιν ιδιότητές τινες, αἵτινες, πρῶτῳ διαγνωσθεῖσαι καὶ καλλιεργηθεῖσαι, διακρίνουσι τὰ ἐξοχα πνεύματα.

Ὁ δὲ θυμικὸς βίος ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ ἀθροίσματος τῶν ἀπλῶν καὶ ἀρχικῶν τῆς καρδίας καταστάσεων. Ἀπασαὶ δὲ αἱ καταστάσεις αὗται τῆς καρδίας ἀνάγονται εἰς τὰς τρεῖς ἀπλᾶς τῆς ψυχῆς καταστάσεις, ὧν ἡ σύνδεσις παράγει τὴν ποικιλίαν τοῦ θυμικοῦ βίου, τουτέστιν εἰς τὸ συναίσθημα τῆς ἡδονῆς, εἰς τὸ συναίσθημα τῆς ἀλγηδόνος καὶ εἰς τὴν ὄρεξιν. Ἄλλ' ἂν καὶ ὑπάρχει μία ἡδονή, μία ἀλγηδὼν καὶ μία ὄρεξις, ἀλλ' ὁμῶς αὗται καθίστανται ποικίλαι εἴτε ὡς ἐκ τῆς διαφοροῦ αἰτίας τῆς ὑποστάσεως αὐτῶν, εἴτε ὡς ἐκ τοῦ διαφοροῦ βαθμοῦ καὶ τῆς διαρκείας, εἴτε ὡς ἐκ τῆς διαφοροῦ ἐπιδεκτικότητος. Ἡ πρῶτος διάγνωσις τῶν διαφορῶν τούτων καὶ ἡ κατ' αὐτὰς ἐνέργεια ἀποτελεῖ τὸν κύριον σκοπὸν πάσης παιδαγωγικῆς.

Ὁ δὲ χαρακτήρ τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ἀποτελούμενος ἐκ τοῦ ἀθροίσματος τῶν ἠθικῶν ἀρχῶν, τῶν ἐξαγομένων μὲν ἐκ τοῦ ἠθικοῦ νόμου, ὀρίζουσῶν δὲ ἐν πάσῃ τοῦ βίου στιγμῇ τὴν βούλησιν τοῦ ἀνθρώπου, δὲν ὑπάρχει φύσει ἐν τῇ παιδικῇ ψυχῇ, ἀλλ' ἀποτελεῖται κατόπιν ἐν αὐτῇ διὰ τῆς ἀγωγῆς καὶ παιδείας. Ὁ χαρακτήρ δείκνυται ἐν ταῖς πράξεσιν. Ἐν αὐταῖς δὲ διακρίνονται τέσσαρά τινα: 1) τὸ ἐλατήριον τῆς πράξεως· 2) ἡ ὄρεξις καὶ βούλησις· 3) ἡ ἐφαρμογὴ τῶν μέσων καὶ 4) ἡ διεξαγωγὴ, τουτέστιν ἡ πραγμάτωσις τοῦ συναισθήματος τῆς ἡδονῆς ἢ ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ συναισθήματος τῆς ἀλγηδόνος.

Ἄν πᾶς ὁ σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς ἔγκειται ἐν τῇ ἀρμονικῇ διαμορφώσει τῶν ἐμφύτων τοῦ παιδὸς δυνάμεων, ἔπεται ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τοῦ χαρακτήρος ἀποτελεῖ τὸ δυσχερέστατον μέρος αὐτῆς. Διανοητικὴ ἀνάπτυξις ἄνευ μορφώσεως τοῦ χαρακτήρος οὐδεμίαν ἔχει ἀξίαν. Σταθερὸς χαρακτήρ σήμερον εἶναι τοσοῦτω μᾶλλον λόγου ἀξίος, ὅσω μείζων ὑπάρχει ἢ τούτου ἔλλειψις.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ῥηθέντων, εἶπεν ὁ κ. Wolff, συνάγεται ὅτι πᾶς διδάσκαλος ὀφείλει νὰ διαγινώσκη ἀκριβῶς τὴν ψυχὴν τοῦ παιδός, ἂν θέλη νὰ μὴ ἀποβῇ ἡ διδασκαλία αὐτοῦ τυφλὴ χειρωναξία. Πρὸς τοῦτο δὲ ἀπαιτεῖται ἀκριβὴς γνῶσις τῆς ψυχολογίας καὶ λογικῆς, αἵτινες δυστυχῶς μεγάλως παραμελοῦνται. Περαιῶν τὸν λόγον ὁ κ. Wolff διετύπωσε πέντε θέσεις, αἷς ὅμως ἡ πλειονοψία τοῦ Συνεδρίου κατὰ πρότασιν τοῦ ἐξ Ἀμβούργου διδασκάλου κ. Halben καὶ τοῦ ἐκ Βρέμης σχολάρχου κ. Debbe συνεχώνευσεν εἰς τρεῖς τὰς ἐξῆς:

1) Ἡ μὀρφωσις τοῦ παιδικοῦ χαρακτήρος εἶναι οὐσιῶδες ἔργον τῆς τοῦ σχολείου ἐνεργείας.

2) Ὁ παιδαγωγὸς ἔχει χρεῖαν βασίμου λογικῆς καὶ ψυχολογικῆς διαμορφώσεως.

3) Ἡ λογικὴ καὶ ἡ ψυχολογία τούτου ἔνεκα πρέπει νὰ κατέχη ἐπίσημον θέσιν ἐν τῷ τοῦ διδασκαλείου προγράμματι.

Μετὰ ταῦτα λαβὼν τὸν λόγον ὁ ἐκ Καρλσρούης καθηγητῆς

κ. Hæchstetter ὠμίλησε «περὶ τῆς ἐν τῇ διδασκαλίᾳ λαλουμένης καὶ γραφομένης γλώσσης.» Ἐν Γερμανίᾳ, λέγει ὁ ῥήτωρ, ὑπάρχουσι διάφοροι διάλεκτοι· ἀλλαχοῦ ἄλλως λαλοῦσι τὴν Γερμανικὴν γλῶσσαν. Καὶ ὅμως πρὸς πάσῃ τῇ γλωσσικῇ ταύτῃ ποικιλίᾳ μία ὑπάρχει Γερμανικὴ γλῶσσα, ἢτοι ἡ γραφομένη. Τούτου ἕνεκα οἵανδήποτε διάλεκτον καὶ ἂν ἔμαθεν ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ ὁ παῖς, ὀφείλει, ἐρχόμενος εἰς τὸ σχολεῖον, νὰ μάθῃ τὴν γραφομένην γλῶσσαν, ἢτοι ὀφείλει νὰ μάθῃ τὴν γλῶσσαν ἐκείνην, ἣν κατανοοῦσι πάντες οἱ Γερμανοὶ καὶ ἣτις περιλαμβάνει ἅπασαν τὴν Γερμανικὴν ἐθνικότητα. Ἡ λαλουμένη πρὸς τὴν γραφομένην γλῶσσαν ἔχει τοιαύτην σχέσιν, οἷαν ἔχει τὸ καθημερινὸν ἔνδυμα πρὸς τὸ ἐορτάσιμον. Ἡ γραφομένη γλῶσσα εἶναι ὁ δεσμὸς ἐκεῖνος ὅστις συνδέει ἅπαντας τοὺς Γερμανούς. Τὸ δημοτικὸν σχολεῖον τότε μόνον δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τοῦ ὑψίστου αὐτοῦ σκοποῦ, ὅταν κατορθώσῃ νὰ ἐξαπλώσῃ τὴν ὀρθὴν καὶ καθαρὰν Γερμανικὴν γλῶσσαν. Μόνον τότε δυνάμεθα, εἶπε, νὰ εἴπωμεν ὅτι ἠράμεθα νίκην περιφανεστάτην, ὅταν κατορθώσωμεν διὰ τοῦ σχολείου νὰ σκέπτηται καὶ νὰ λαλῇ ὁ λαὸς ὀρθῶς τὴν Γερμανικὴν γλῶσσαν· ὡς τοιαύτην δὲ συνίστησιν ὁ ῥήτωρ τὴν καλουμένην ὑψηλὴν Γερμανικὴν γλῶσσαν (Hochdeutsche Sprache). Τούτου ἕνεκα τελευτῶν ὁ κ. Hæchstetter προὔτεινεν εἰς ἐπιψήφισιν τὴν ἐξῆς πρότασιν: «Ἀξίωσις παιδαγωγικῆ, μεθοδικῆ καὶ ἐθνικῆ εἶναι ἵνα ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ γίνηται ἡ διδασκαλία μόνον ἐν τῇ ὑψηλῇ Γερμανικῇ γλώσσῃ.» Ἡ πρότασις αὕτη μετὰ τινὰς ἀντιρρήσεις ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τῆς πλειονοψηφίας.

Κατὰ τὴν τρίτην καὶ τελευταίαν συνεδρίαν ὠρίσθη ὡς θέμα συζητήσιμον τὸ ἐξῆς: «Ἡ ἀνάγκη τῆς συγκεντρώσεως τῆς διδασκαλίας ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ.» Κατὰ τὴν συνεδρίαν ταύτην ἀναστὰς ὁ ἐκ Mariesschloss τῆς Ἄνω Ἑσσης διδάσκαλος κ. Funk ἔλεξε τοιάδε.

Ἡ ὕλική ὅψις τῶν ἐπιστημῶν, εἶπε, κατὰ τοὺς σημερινούς χρόνους ἔχει τοσαύτην ἔκτασιν ὥστε δὲν ἀρκεῖ ὁ ἀνθρώπινος

βίος οὐδὲ ἓνα κλάδον αὐτῶν νὰ καταλάβῃ καὶ κατακρατήσῃ καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἑκτασιν. Ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Λεϊβνίτιος ἠδύναντο νὰ καυχῆθωσιν ὅτι ἐκέκτηντο ἀπάσας τὰς γνώσεις τῆς ἐποχῆς αὐτῶν· σήμερον ὅμως οὐδεὶς θνητός, ὅσον πεπαιδευμένος καὶ ἂν ὑποτεθῆ δύναται νὰ καυχῆθῃ, ὅτι κατεκτήσατο τὰς γνώσεις ἀπασῶν τῶν ἐπιστημῶν, ἢ μιᾶς μόνον ἐπιστήμης καθ' ὀλοκληρίαν. Πρὸ τῆς θρησκευτικῆς μεταρρυθμίσεως οὐ μόνον ἐν Γερμανίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν ἀπάσαις ταῖς Εὐρωπαϊκαῖς πολιτείαις ἡ θρησκεία ἐκανόνιζε τὴν τάξιν τοῦ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου, αὕτη ἦτο ἡ πηγὴ, ἐξ ἧς τὰ τε μεγάλα καὶ τὰ μικρὰ πνεύματα παρελάμβανον τὰ ἐλατήρια τῆς ἑαυτῶν ἐνεργείας. Τὴν δύναμιν ταύτην ἀπώλεσεν ἡ θρησκεία ἐν τῇ σημερινῇ πολιτείᾳ. Σήμερον οὐ μόνον πᾶσαι αἱ νεώτεραι πολιτεῖαι ἐν ταῖς ὀργανικαῖς αὐτῶν διατάξεσιν ἐρείδονται ἐπὶ τῶν πορισμάτων τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ ὁ κοινωνικὸς βίος ὑπὸ τῶν γεγονότων τῆς ἐπιστήμης δεσπόζεται. Οὐδεμίᾳ Κυβέρνησις, μηδ' αὐτῆς τῆς συντηρητικωτάτης ἐξαιρουμένης, δύναται ν' ἀπαλλαγῇ τῆς ἐπιδράσεως, ἣν ἐξασκοῦσιν ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ βίου τῶν λαῶν αἱ προαγόμεναι ἐπιστήμαι. Λυπηρὸν ὅτι αἱ ἐπιστήμαι ἐν τῇ Γερμανίᾳ μάλιστα, ἐνθα μεγάλως τιμῶνται, δὲν ἄγουσιν εἰς τὴν ἐνιαίαν ἐκείνην τοῦ κόσμου ἐποπτείαν, ἐφ' ἧς ἐρείδεται ἡ πνευματικὴ ἄρμονία λαοῦ τινος. Οἰκτρὰ διάσπασις πνευμάτων παρατηρεῖται. Ὁ μὲν νομίζει ὅτι εὔρε τὸν φιλοσοφικὸν λίθον ἐν τῇ θεολογίᾳ, ὁ δὲ ὅτι εὔρεν αὐτὸν ἐν τοῖς μαθηματικοῖς τύποις, ὁ δὲ ἐν τοῖς λεξικοῖς τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος, ὁ δὲ ἐν ταῖς φυσικαῖς ἐπιστήμαις. Ἐκαστος ὀρχίζεται ὅτι ὁ ἑαυτοῦ δακτύλιος εἶναι γνήσιος. Εἰσέτι ὅμως χάσκει τὸ χάσμα, ὅπερ διαχωρίζει τὴν βιωτικὴν ἐποψίν τοῦ λαοῦ ἀπὸ τῆς τῶν ἀνωτέρων τάξεων.

Τούτων οὕτως ἐχόντων ζητεῖται ποῖα εἶναι τὰ μέσα, δι' ὧν τὰ πορίσματα τῶν ἐπιστημῶν δύνανται νὰ προσαχθῶσιν ἐν συναφείᾳ ἐνιαίᾳ καὶ εἰς αὐτὰς τὰς τελευταίας τάξεις τοῦ λαοῦ, ὅπως ἐλαττωθῇ τὸ μεταξὺ τῶν μᾶλλον καὶ ἥττον μεμορφωμένων τάξεων τοῦ λαοῦ παρατηρούμενον χάσμα χωρὶς νὰ ἐπιβαρυνθῇ δι'

ἀπρεπῶν προσθηκῶν ἢ στοιχειώδης διδασκαλία. Καθ' ἡμᾶς τὸ μόνον πρὸς τοῦτο μέσον εἶναι ἢ ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ συγκέντρωσις τῆς διδασκαλίας. Τὸ μέσον τοῦτο δὲν εἶναι νέον. Ἡδη ὁ Κομένιος ἐξήνεγκε τὴν ἀρχὴν· ὅτι πᾶσα διδασκαλία πρέπει νὰ γίνηται ἐν συναφείᾳ. Ἡ ἀρχὴ αὕτη τοῦ Κομενίου, ἣν ἐπανάλαβε καὶ ὁ Πισταλότσης, μέχρι τῆς σήμερον δὲν ἐφηρμάσθη ἀκριβῶς. Τούτου ἕνεκα ἐξακολουθεῖ ἡ κατὰ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου μομφή, ὅτι τοῦτο παρέχει μὲν ξηρὰς γνώσεις, οὐδόλως ὅμως συμβάλλεται εἰς τὴν τοῦ λαοῦ μόρφωσιν.

Οἱ παλαιότεροι Γερμανικοὶ περὶ σχολείων νόμοι ὠρίζον ὡς σκοπὸν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου τὴν διδασκαλίαν ὠφελίμων γνώσεων καὶ ἐμπειριῶν· οἱ δὲ νεώτεροι σχολικοὶ νόμοι διετύπωσαν βαθύτερον καὶ ἰδανικώτερον τὸν τοῦ δημοτικοῦ σχολείου σκοπὸν. Πάντες σχεδὸν οἱ νεώτεροι νόμοι ὀρίζουσιν ὅτι τὸ δημοτικὸν σχολεῖον σκοπεῖ ὅπως διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς ἀγωγῆς καταβάλλῃ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν νέων τὴν βάσιν θρησκευτικῆς καὶ ἐθνικῆς μορφώσεως καὶ μεταδώσῃ εἰς αὐτοὺς τὰς ἀναγκαίας εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον γενικὰς γνώσεις καὶ ἐμπειρίας. Δυστυχῶς ὁ δεύτερος καὶ ὑποδεέστερος σκοπὸς ὑπεσκέλισε τὸν πρῶτον καὶ οὐσιωδέστερον. Αὕτη δὲ ἡ ἀποκλειστικὴ ἀφοσίωσις εἰς ἀπόκτησιν ὠφελίμων γνώσεων καὶ ἐμπειριῶν ἀποβαίνει κώλυμα πρὸς ἐπίτευξιν ἀρμονικῆς καὶ ἰδανικῆς μορφώσεως. Καὶ ὅμως αἱ γνώσεις καὶ ἐμπειρίαι καθ' ἑαυτὰς δὲν ἀποτελοῦσι τὴν μόρφωσιν· αὗται δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ὄχητοί πρὸς τὴν μόρφωσιν, ὅταν διευθυνθῶσι πρὸς τι ὠρισμένον κέντρον, ἐν ᾧ πᾶσα γνώσις καὶ πᾶσα ἐμπειρία εὐρίσκει τὰ ἑαυτῆς ὄρια. Ἡ ἀρμονία, ἣτις παρατηρεῖται μεταξὺ τῶν δυνάμεων τῆς φύσεως, καὶ τὸ ἐνωτικὸν σημεῖον, ὅπερ παρατηρεῖται μεταξὺ τῶν διαφόρων κλάδων τῆς ἐπιστήμης, πρέπει νὰ ὑπάρχῃ καὶ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν διαφόρων μαθημάτων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Ἡ διδασκαλία τῶν μαθημάτων τοῦ δημοτικοῦ σχολείου πρέπει νὰ γίνηται οὕτως ὥστε ὁ μαθητὴς νὰ δύναται νὰ εὔρῃ τὸ κεντρικὸν σημεῖον, ἐξ οὗ νὰ

δύχεται νὰ θεωρῆ καὶ κρίνη τὸν κόσμον καὶ τὰ φαινόμενα αὐτοῦ. Ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ δὲν πρέπει νὰ ἐπικρατῆ ἡ ἀρχὴ «πολλὰ καὶ παντοῖα», ἀλλ' ἡ ἀρχὴ «ἀπλᾶ καὶ συγκεντρωτικά.» Δικαίως ἄρα εἶπεν ὁ W ichard Lange ὅτι ἐν τοῖς διδακτικοῖς σπουδαίως προσκόπτομεν καὶ ὅτι σπουδαία διδακτικὴ πρόοδος τότε μόνον θέλει παρατηρηθῆ, ὅταν τύχη κοινῆς ἀναγνωρίσεως ἡ ἀρχὴ τοῦ Φροϊβέλου. Ποία δὲ εἶναι αὕτη ἡ ἀρχή; Τὸ ἀντιλαμβάνεσθαι τοῦ κόσμου ὡς τινος ὅλου ὀργανικοῦ καὶ τὸ προσάγειν καὶ ἐμπεδοῦν τὴν ἀντίληψιν ταύτην εἰς τὸν κύκλον τῶν παραστάσεων καὶ διανοημάτων τοῦ μαθητοῦ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου διὰ τῆς διδασκαλίας. «Ἀφήσατέ μας, ἔλεγεν ὁ Φροϊβελος, νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν πάντοτε δροσερὰν πηγὴν τῆς ἀναζωογονούσης ἡμᾶς τε καὶ τὸν λαὸν μορφώσεως, τουτέστιν εἰς τὴν φύσιν. Ἀφήσατε τὴν συγκέντρωσιν τῆς διδασκαλίας, ν' ἀποβῆ τὸ φλογερὸν ξίφος, δι' οὗ διερχόμεθα τὸ σκότος τοῦ παρόντος, ὅπως προετοιμάσωμεν τῇ μελλούσῃ γενεᾷ λαμπρὰν καὶ τερπνὴν ἡμέραν.»

Ταῦτα εἰπὼν ὁ κ. Funk καθυπέβαλεν εἰς ἐπιψήφισιν τὰς ἑξῆς τρεῖς προτάσεις:

1) Ἡ διδασκαλία ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν διδακτικῶν ἀντικειμένων καὶ ὡς πρὸς τὸ ποσοὸν τῆς διδακτικῆς ὕλης εἶναι ὑπερβολικὴ.

2) Ἡ διδακτικὴ ὕλη πρέπει ν' ἀπλοποιηθῆ καὶ ἀρμονικῶς συναρμολογηθῆ.

3) Ἡ συγκέντρωσις τῆς διδασκαλίας ἐν ταῖς ἀνωτέραις βαθμῖσι τοῦ δημοτικοῦ σχολείου πρέπει νὰ τύχη σπουδαίας ἐπιμελείας.

Αἱ προτάσεις αὗται τοῦ κ. Funk προσεβλήθησαν· τὸ δὲ Συνέδριον παρεδέχθη ἀντ' αὐτῶν τὰς ὑπὸ τοῦ ἐξ Ἀμβούργου κ. Halben διατυπωθείσας, ἧτοι

1) «Ἡ διδασκαλία ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ τὴν «μαθητέα» γνῶσιν πρέπει νὰ περιορίσῃ εἰς ἐκείνην

«τὴν ὕλην, ἣτις ἀδιαλείπτως προάγει τὴν ἁρμονικὴν ἠθικὴν, θρησκευτικὴν, ἐθνικὴν καὶ πρακτικὴν «μόρφωσιν».

2) «Χάριν τοιαύτης ἁρμονικῆς μορφώσεως ἡ διδασκαλία πρέπει πανταχοῦ νὰ διενεργηται ἐποπτικῶς καὶ συγκεντρωτικῶς.»

Οὕτως ἐληξάν, Κύριοι, αἱ κύριαι συνεδρίαὶ τοῦ 24^{ου} γενικοῦ Συνεδρίου τῶν Γερμανῶν διδασκάλων. Πλὴν τούτων ὅμως ἐγένοντο καὶ ἕτεραι συνεδρίαὶ ἐν τοῖς τμήμασιν, ἐν οἷς συνεζητήθησαν ὑποδεέστερα διδακτικὰ ἀντικείμενα. Μετὰ τὸ πέρας ἀπασῶν τῶν συνεδριῶν ὁ τῶν Σχολείων σύμβουλος κ. Hoffmann ἐξέφρασε τὰς εὐχαριστίας ἀπάντων τῶν τοῦ Συνεδρίου μελῶν εἰς τε τὰς πολιτικὰς ἀρχὰς καὶ εἰς πάντας τοὺς κατοίκους τῆς πόλεως Καρλσούης ἕνεκα τῆς φιλόφρονος ὑποδοχῆς, ἧς ἠξιώθησαν· εἶτα ἠὲχαρίστησε καὶ τὴν Α. Υ. τὸν μέγαν δούκα τῆς Βάδης ἕνεκα τῆς εὐμενοῦς προστασίας, ἣν ἐπεδαψίλευσεν εἰς τοὺς ἐταίρους τοῦ διδασκαλικοῦ Συνεδρίου. Τὴν ἐκφρασὴν ταύτην τοῦ κ. Hoffmann ἐπεσφράγισε ζωηρὰ ζητωκραυγὴ τῶν παρόντων Ἑταίρων ὑπὲρ τῆς Α. Μ. τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας καὶ τῆς Α. Υ. τοῦ μεγάλου δούκου τῆς Βάδης. Μετὰ ταῦτα οἱ Ἑταῖροι ἐπεσκέψαντο τὰ διάφορα διδακτικὰ ἀντικείμενα, ἅτινα καταλλήλως ἦσαν ἐκτεθειμένα πρὸς κοινὴν ὄψιν. Ταῦτα μετ' ἀκριβείας ἐπεθεώρησαν καὶ αἱ Α. Υ. ἦτε μεγάλη δούκισσα, ἡ πριγκίπισσα Βικτωρία καὶ ὁ ἐπίδοξος διάδοχος. Οἱ Ἑταῖροι παρέστησαν καὶ εἰς διαφόρους γυμναστικὰς ἀσκήσεις, διεξαχθείσας ὑπὸ παίδων ἑκατέρου τοῦ φύλου τοῦ τε δημοτικοῦ καὶ ἀστικοῦ σχολείου. Ἀκολούθως παρετέθη εἰς αὐτοὺς μεγαλοπρεπὲς δεῖπνον, ἐν ᾧ ἐγένοντο διάφοροι προπόσεις· τὸ δὲ ἑσπέρας ἐπεσκέψαντο οἱ Ἑταῖροι τὸ θέατρον, ἐν ᾧ ἐδιδάχθη χάριν αὐτῶν ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ τοῦ Ἀγγλοῦ ποιητοῦ Σαιξσπέρου. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀπῆλθεν ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια.

Τοιοῦτον, Κύριοι, ὑπῆρξε τὸ ἐν Καρλσρούῃ 24^{ον} γενικὸν τῶν Γερμανῶν διδασκάλων Συνέδριον. Ὁ σκοπὸς τῶν Συνεδρίων τούτων εἶναι μέγας καὶ ὑψηλός. Ἐν αὐτοῖς δίδεται ἀφορμὴ ὅπως οἱ ἑκασταχοῦ διδάσκοντες διδάσκαλοι γνωρίσωσιν ἀλλήλους· ἐν αὐτοῖς ἀνακοινοῦνται διάφοροι παιδαγωγικαὶ καὶ διδακτικαὶ ἰδέαι· ἐν αὐτοῖς ἐκτίθησιν ἕκαστος τὰ πορίσματα τῆς πολυχρονίου αὐτοῦ διδασκαλίας, τὴν κατάλληλον μέθοδον, ἣν ἐπενόησεν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ οἴουδήποτε μαθήματος· ἐν αὐτοῖς ἕκαστος διδάσκαλος πολλὰ ἀκούσας καὶ ἰδὼν ἀπέρχεται εἰς τὴν ἑαυτοῦ θέσιν, κρείστων ἑαυτοῦ γενόμενος, καὶ ἄπτεται μετὰ νέας ζωῆς καὶ μετὰ πλείονος ζήλου καὶ πεποιθήσεως τοῦ ἑαυτοῦ ἔργου. Αἱ παιδαγωγικαὶ καὶ διδακτικαὶ ἰδέαι, ἀνακοινοῦμεναι ἑκάστοτε ἐν τοῖς διδασκαλικοῖς Συνεδρίοις, σάρκας καὶ ὀστέα λαμβάνουσαι, υἰοθετοῦνται πλειστάκις ὑπὸ τῆς πολιτείας καὶ συντελοῦσιν εἰς μεταρρύθμισιν, συμπλήρωσιν καὶ διόρθωσιν τῶν κακῶς ἐχόντων ἐν τῷ ἐπικρατοῦντι ἐκπαιδευτικῷ συστήματι.

Ὅπως ἀποβῶσιν ὅμως καρποφόροι καὶ ὠφέλιμοι οἱ διδασκαλικοὶ Σύλλογοι καὶ τὰ διδασκαλικά Συνέδρια, πολλῆς τυγχάνουσι τιμῆς καὶ ὑποστηρίξεως παρά τε τῆς πολιτείας καὶ τῆς κοινωνίας. Εἶδετε μετὰ πόσης τιμῆς ὑπεδέξατο ἡ Κοινότης τῆς Καρλσρούης τοὺς Ἐταίρους τοῦ τελευταίου διδασκαλικοῦ τῶν Γερμανῶν Συνεδρίου· εἶδετε πόσον εὐγενῶς περιεποιήθησαν αὐτούς· εἶδετε μετὰ πόσου ἐνδιαφέροντος ἠκροῶτο καὶ αὐτὸς ὁ ἡγεμῶν τῶν ὀμιλιῶν τῶν διαφόρων ῥητόρων!

Ἡ καλὴ αὕτη συνήθεια τῆς περιοδικῆς συγκεντρώσεως τῶν ἑκασταχοῦ διδασκόντων Γερμανῶν διδασκάλων εἶθε νὰ ἐπικρατήσῃ καὶ παρ' ἡμῖν. Εἶθε καὶ παρ' ἡμῖν ἐπικρατήσῃ τὸ ἔθος τοῦ νὰ συνέρχωνται κατὰ τριετίαν ἢ τετραετίαν οἱ πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος διεσχορπισμένοι διδάσκαλοι. Ἡ τοιαύτη τῶν διδασκάλων σύνοδος εἶναι παρ' ἡμῖν πολλῶ ἀναγκαιοτέρα ἢ παρὰ τοῖς Γερμανοῖς· διότι οἱ πανταχοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γῆς διδάσκοντες διδάσκαλοι, συνερχόμενοι ἐπὶ τὸ αὐτό, δύνανται οὐ μόνον ν' ἀνακοινῶσι τὰ πορίσματα τῆς πολυχρονίου αὐτῶν διδασκαλίας, ἀλλὰ

καὶ νὰ συσκέπτονται καλλίτερον περὶ τῆς ἐπιτυχοῦς ἐξαπλώσεως τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ εἰς τὰς μὴπω ἐλευθερωθείσας Ἑλληνικὰς χώρας, ὡς καὶ περὶ τῆς ἐπιτυχεστέρας καταπολεμήσεως τῶν ξένων ἐκείνων στοιχείων, ἅτινα ἀπειλοῦσι νὰ ἐξαφανίσωσι τὴν τε γλῶσσαν ἡμῶν καὶ τὸν ἐθνισμόν. Τούτου ἕνεκα χαιρετίζομεν μετ' ἀγαλλιᾶσεως τὴν πρὸ μικροῦ συγκροτηθεῖσαν ἐν Ἀθήναις σύνδον ὁ τῶν ἑκασταχοῦ τῆς Ἑλλάδος μετερχομένων τὸ τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἔργον, οἷτινες ἔδωκαν πρῶτοι τὸ καλὸν παράδειγμα τῆς τῶν ἐπιστημόνων ἐπὶ τὸ αὐτὸ συγκεντρώσεως πρὸς συζήτησιν διαφόρων ἐπιστημονικῶν θεμάτων. Τούτους εἶθε νὰ μιμηθῶσιν οἱ τε διδάσκαλοι καὶ καθηγηταὶ τῆς κατωτέρας καὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως, ὧν ἡ περιοδικὴ συγκέντρωσις εἶναι λίαν ἀναγκαία καὶ μᾶλλον κατεπείγουσα.

Ὅπως διευκολυνθῆ ὁμως ἡ περιοδικὴ συγκέντρωσις τῶν ἑκασταχοῦ τῆς Ἑλλάδος διδασκόντων διδασκάλων καὶ καθηγητῶν ἀνάγκη εἶναι νὰ ἐνισχύσωμεν τὸν ἐν Ἀθήναις Διδασκαλικὸν Σύλλογον, οὗτινος ἔχομεν τὴν τιμὴν ν' ἀποτελῶμεν μέλος. Ὅταν ὁ Σύλλογος οὗτος, ὁ εἷς καὶ μόνος ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχων, καλῶς καταρτισθῆ καὶ ἐνισχυθῆ, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς μαγνήτης καὶ κέντρον τῆς περιοδικῆς τῶν Ἑλλήνων διδασκάλων καὶ καθηγητῶν συγκεντρώσεως. Ὁ Σύλλογος ἡμῶν, καλῶς καταρτισθεὶς καὶ τῆς δεούσης τυγχάνων περιθάλψεως καὶ ὑποστηρίξεως, δύναται ν' ἀποβῆ κέντρον εὐρυτέρου ἐκπαιδευτικοῦ κύκλου· δύναται νὰ τηρῆ ἀσβεστον τὸ τῆς παιδείας ἱερὸν πῦρ· δύναται ν' ἀποβῆ διαπρύσιος κήρυξ τῶν διαφόρων παιδαγωγικῶν ἀρχῶν καὶ διδακτικῶν μεθόδων· δύναται νὰ ὀδηγῆ καταλλήλως τὴν χεῖρα τῶν συγγραφόρων διδακτικὰ βιβλία· δύναται νὰ ὑποδεικνύῃ τὸν καταλληλότερον τρόπον τῆς τε κατ' οἶκον καὶ ἐν τῷ σχολείῳ ἀγωγῆς καὶ παιδεύσεως τῶν νέων· δύναται τέλος ν' ἀποβῆ δεξιὰ χεὶρ τοῦ τῆς Ἐκπαιδεύσεως Ὑπουργοῦ, διαφωτίζων αὐτὸν ἐν τοῖς ἐκάστοτε ἐμφανιζομένοις ἐκπαιδευτικοῖς ζητήμασι καὶ προπαρασκευάζων καὶ ἐξομαλύνων τὴν ἐκπαιδευτικὴν αὐτοῦ ἐργασίαν.

Τούτων οὕτως ἐχόντων ἐπικαλούμεθα ὑπὲρ τοῦ ἡμετέρου Δι-

δασκαλικού Συλλόγου τῶν μὲν λογίων τὸν πνευματικὸν ἔρανον· τῶν δὲ φιλομούσων πλουσίων τὴν χρηματικὴν συνδρομὴν· τῆς δὲ Σ. Κυβερνήσεως τὴν τε ὑλικὴν καὶ ἠθικὴν ἀρωγὴν καὶ ἀντιλήψιν. Γένοιτο!

Α. ΣΕΛΩΚΗΝΗ

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ
ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΕΚ ΤΩΝ ΔΗΜΩΔΩΝ ΣΥΛΛΕΚΤΩΝ

Γ. Γ. ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ (α)

1. Η ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΗΤΡΙΑ

Ὅσο μᾶκρ' ἔχ' ὁ ποταμὸς κ' ἡ θάλασσα τοῦ πλάτους
τόσο βελουδο διάζεται μία κόρη 'ς τὴν αὐλή της
τὸ διάστη, τὸ ξεδιάστηκε, σαββάτο τὸ ξυφαίνει
καὶ τὸ σαββάτο τὸ βραδύ τὸ φτειάν' ἕνα φουστάνι·
τὴν κυριακὴ τὸ φόρεσε καὶ 'ς τὸ χορὸ πηγαίνει
τὴν εἶδε τοῦ παπαῦ ὁ γυλὸς, τὸ 'γγόνι τοῦ 'κονόμου
ἐρράγισ' ἡ καρδοῦλά του, κ' ἐγείνηκε κομμάτια,
καὶ σὰ λαμπριάτικο κερὶ ἔλυσε τὸ κορμί του.
Πάει τὸ λείει τῆς μάνας του καὶ τὸ παραπονιέται,
— Μάνα, γιὰ ἰδὲς μὲς 'ς τὸ χορὸ μιά κοντυλένια, κόρη,
πῶχει μαλλιὰ μεταξωτὰ καὶ πρόσωπο φεγγάρι,
πῶχει βεργόλιγνο κορμί, ψηλὸ σὰν κυπαρίσσι
πῶχει τῆς χήνας τὸ λεμὸ τῆς πέρδικας τὰ στήθια,
μ' ἐλάβωσε μὲς 'ς τὴν καρδιά καὶ πάει νὰ 'βγῆ ἡ ψυχὴ μου;
κι' ἀπὸ τὸ νοῦμου δὲ θὰ 'βγῆ, δὲ θὰν τὴ λησμονήσω·
γιὰ πὲς το τοῦ πατέρα μου νὰν τήνε πάρῃ νύφη,
νᾶναι στολίδι τοῦ σπητιοῦ τῆς γειτονιάς καμάρι
— Ἐκείνη λὲς, ὑγιούλη μου, τὴν λαμπροφορεμένη,
ὀποῦ φορεῖ χρυσὸ κόντο, φουστάνι βελουδένιο;
κ' εἶναι 'ς τῆς ἄλλαις κορασιαῖς, σὰν ἐκκλησιὰ 'ς τὴ χώρα;

(α) ἴδτε τόμον Γ' σελ. 128.